

*Ljuba Slijepčević***Zoran Pavlović****Nenad Stefanović****

IZBOR SUDSKE PRAKSE SUDA PRAVDE EVROPSKE UNIJE

**M. i M. protiv Hrvatske (predstavka broj 10161/13) od 3. 09. 2015.
povreda člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima - Nasilje u
porodici**

Slučaj M. i M. protiv Hrvatske (predstavka broj 10161/13) se ticao spora o starateljstvu, uključujući navode o zlostavljanju deteta od strane oca. Podnositeljke predstavke, majka i kćerka su se žalile da domaće vlasti nisu udaljile dete od oca i tako sprečile dalje zlostavljanje u porodici.

Nakon razvoda druge podnositeljice i njezinog bivšeg supruga, ocu je dodeljeno staranje nad prvom podnositeljicom.

Otac je optužen za nanošenje telesne povrede, a taj krivični postupak je još uvek u toku.

U međuvremenu, druga podnositeljica je podnela krivičnu prijavu protiv oca devojčice zbog fizičkog i psihičkog zlostavljanja kćeri, navodeći da incident iz februara 2011. godine nije izolovani slučaj. Njezina krivična prijava je odbačena.

Pokrenula je I postupak radi izmene odluke o tome s kojim će roditeljem dete živeti, tražeći da se pre dovršetka postupka privremenom merom odredi da dete živi s njom. Zahtev za privremenu meru odbijen je 2 meseca kasnije zbog nedostatka dokaza da postoji rizik od nasilja. Postupak za promenu odluke o tome s kojim će roditeljem dete živeti je i dalje u toku.

U ovom slučaju Evropski sud za ljudska prava je utvrdio:

* Pravosudna akademija, Novi Sad

** Prof. dr, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija

*** Msr., Doktorand na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija

- sa pet glasova za, a dva protiv, da je došlo do povrede člana 3 (zabrana mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja) Evropske konvencije o ljudskim pravima u odnosu na propust države da blagovremeno istraži navode o zlostavljanju koje su iznele majka i kćerka;

- jednoglasno, da nije došlo do povrede člana 3 Evropske konvencije u odnosu na dete i dužnost države da ga zaštiti od daljeg zlostavljanja;

- jednoglasno, da nije došlo do povrede člana 8 (pravo na privatni i porodični život) u odnosu na majku i dužnost države da zaštiti njenu kćerku od daljeg zlostavljanja

- jednoglasno, da je dva puta došlo do povrede člana 8 zbog prekomerne dužine postupka dodele starateljstva u pogledu i majke i kćerke, kao i u pogledu nedostatka učešća kćerke u postupku donošenja odluke.

Sud je posebno primetio da je u oba krivična postupka koja su pokrenuta protiv oca bilo značajnih kašnjenja, kao i u postupku za dodelu starateljstva, koja su čak i nakon četiri godine i dalje u toku, a da dete nikad nije saslušano ni u jednom od ta dva postupka. Sud je posebno bio pogođen činjenicom da dete, koje ima 13 i po godina, još uvek nije saslušano u postupku o dodeli starateljstva i da joj prema tome nije pružena šansa da izrazi svoje stavove o tome sa kojim roditeljem želi da živi.

Produžena priroda ovog postupka je doprinela stradanju traumatizovanog deteta koje je, ako ni zbog čega drugo onda zbog roditeljskih "zategnutih" odnosa, preživelo veliku duševnu bol, koja je kulminirala sklonošću ka samopovređivanju.

S druge strane, Evropski sud je smatrao da su nadležne vlasti ispunile svoju pozitivnu obvezu iz člana 3. Konvencije. Naime, nakon navoda o zlostavljanju, nadležne vlasti, posebno nadležni centar za socijalni rad, poduzele su odgovarajuće mere da procene rizik od mogućeg zlostavljanja od strane oca, te da isto spreče.

U pogledu postupka za promenu odluke o tome s kojim će roditeljem dete živeti, Evropski sud je ostao zatečen time da prva podnositeljica uopšte nije saslušana niti je imala mogućnost reći sudu s kojim bi roditeljem želela živeti. Nadalje, Evropski sud smatra da nacionalni sudovi nisu uopšte shvatili da se dugotrajnim postupkom o staranju dete dodatno traumatizira, a iznenađen je time da nisu poduzeti nikakvi koraci za ubrzavanje postupka niti nakon saznanja da se dete počelo samopovređivati.

Evropski sud je primetio da su oba roditelja ocenjena kao jednako (ne) podobna da o njoj vode brigu, ali da devojčica izražava jaku želju da živi s majkom. Sledom toga, Sud je izrazio nerazumevanje za neuvažavanje želja prve podnositeljice, koja je odlična učenica, natprosečnih intelektualnih sposobnosti

i u dobi od 13,5 godina (9,5 u vrijeme kada je postupak započeo) o tome s kojim roditeljem želi živeti.

Stoga je Evropski sud utvrdio da je u posebnim okolnostima ovog predmeta neuvažavanje želja prve podnositeljice o tome s kojim će roditeljem živeti dovelo do povrede njezinog prava na poštovanje privatnog i porodičnog života. To pravo povređeno je i njoj i njezinoj majci i zbog prekomernog trajanja postupka za starateljstvo.

Evropski sud dosudio je prvoj podnositeljici iznos od 19.500 eura, drugoj podnositeljici 2.500 eura te zajednički iznos od 3.600 eura.

Ova presuda još nije konačna. Ista će postati konačna ako niti jedna od strana u postupku, u roku od tri meseca od dana objave presude, ne podnese zahtev za preispitivanje presude pred Velikim većem. Nakon konačnosti predmet će se nalaziti u postupku izvršenja pred Odborom ministara Saveta Evrope.⁴

NATSVLISHVILI I TOGONIDZE protiv Gruzije predmet broj 9043/05 presuda od 29.04.2014. NEMA POVREDE ČLANA 2. PROTOKOLA BR. 7 – PRIHVAĆANJEM NAGODBE U KRIVIČNIM PREDMETIMA PODNOSITELJ SE SVESNO ODREKAO PRAVA NA ŽALBU

U razdoblju od 1993. godine do 1995. godine, I-podnositelj bio je gradonačelnik gruzijskog grada Kutaisi, a u razdoblju od 1995. do 2000. godine obnašao je funkciju generalnog direktora automobilske tvornice u istom gradu, jedne od najvećih javnih kompanija u Gruziji. Zajedno sa suprugom (II-podnositeljicom) imao je u vlasništvu 15.55% dionica navedene kompanije te su bili većinski dioničari odmah nakon države. Tokom decembra 2002. godine, I-podnositelj je otet. Pušten je tek nakon što je njegova porodica otmičarima platila otkupninu.

U martu 2004. godine, I-podnositelj je uhapšen zbog sumnje da je protuzakonito doveo do smanjenja temeljnog kapitala kompanije te je optužen radi sklapanja fiktivnih ugovora. Isto tako optužen je da je koristio novac protivno interesima kompanije. Lokalna gruzijska televizija prenosila je njegovo hapšenje. Gruzijски guverner je izjavio kako je namera države bila pronaći i identifikovati sve one koji su neovlašteno koristili državna sredstva. U svojoj

⁴ <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Presude%20i%20odluke//M.%20i%20M.%20protiv%20Hrvatske,%20presuda.pdf>

IZBOR SUDSKE PRAKSE SUDA PRAVDE EVROPSKE UNIJE

izjavi nije se direktno osvrnuo na I-podnositelja. Protiv I-podnositelja određen je pritvor. Tokom prva četiri meseca boravka u pritvoru, I-podnositelj je smešten u istu ćeliju zajedno s muškarcem koji ga je oteo te s muškarcem koji je izdržavao kaznu zatvora.

Tokom septembra 2004. godine, I-podnositelj je prihvatio nagodbu koju je predložilo tužilaštvo. Nagodba je predviđala kako će protiv I-podnositelja biti donesena osuđujuća presuda bez prethodnog ispitivanja osnovanosti predmeta te će biti kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 35.000,00 GEL (oko 14.700,00 EUR). Tužilaštvo je zauzvrat ponudilo smanjenje kazne. S obzirom da je I-podnositelj sarađivao s nadležnim telima tokom istrage (državi je vratio 22.5% dionica kompanije), domaći sud je u krivičnom postupku prihvatio nagodbu te donio osuđujuću presudu, iako I-podnositelj nije priznao krivnju. Protiv navedene odluke žalba nije bila dopuštena. I-podnositelj je odmah pušten na slobodu.

I-podnositelj u zahtevu pred Sudom navodi kako je došlo do povrede prava na žalbu s obzirom da protiv sudske odluke kojom je prihvaćena nagodba nije bila dopuštena žalba. Prema njegovom mišljenju, uslovi nagodbe nisu bili razumni. Nadalje, podnositelji ističu kako je došlo do povrede prava na pravično suđenje. Isto tako, podnositelji navode kako je došlo i do povrede prava na zaštitu vlasništva, s obzirom na to da su ih nadležna tela prisilila da bez ikakve naknade na državu prenesu dionice u njihovom vlasništvu te da podmire troškove postupka. Konačno, podnositelji ističu kako je došlo i do povrede prava na pojedinačni zahtev, s obzirom na to da je gruzijsko tužilaštvo pretilo da će protiv I-podnositelja poništiti nagodbu te ponovno pokrenuti postupak ukoliko ne odustane od zahteva pred Sudom.

OCENA SUDA

Vezano za navodne povrede čl. 6. st. 1. Konvencije i čl. 2. Protokola br. 7.

Sud je primetio kako je u evropskom krivičnom pravu uobičajen postupak nagodbe između tužilaštva i okrivljenog u kom može doći do smanjenja kazne ako okrivljeni prizna krivnju. Činjenica da nagodba može prouzročiti odricanje od određenih procesnih prava, ne predstavlja sama po sebi problem u okviru čl. 6. Konvencije. Međutim, Sud naglašava kako je važno da takvo odricanje ne dovede do zloupotrebe prava te da nije suprotno javnom interesu.

Pristajanjem na nagodbu podnositelj se odrekao prava da njegov predmet bude ispitan u meritumu. Stoga je Sud morao ispitati je li podnositelj dobrovoljno pristao na nagodbu, potpuno svestan svih činjenica i pravnih posledica, te je li postojala sudska kontrola sadržaja i pravičnosti nagodbe.

Što se tiče samih činjenica predmeta, Sud primećuje kako je sam I-podnositelj pokrenuo postupak nagodbe. I-podnositelj je imao pristup spisu predmeta, a tokom postupka nagodbe zastupala su ga dvojica advokata. Prije nego je sud prihvatio predmetnu nagodbu, I-podnositelj je izričito potvrdio kako razume sadržaj i pravne posledice iste te kako izjavu o prihvatanju nije dao pod prisilom već svojevóljno.

Nadležni domaći sud je zaprimio pisanu izjavu o nagodbi koju je potpisao I-podnositelj nakon čega se upustio u ispitivanje uslova nagodbe te postupka pregovaranja. Domaći sud pri tom nije bio vezan uslovima nagodbe. Nadležni sud imao je ovlast oceniti prikladnost sankcije koju je predložilo tužilaštvo, smanjiti je, ili odbaciti sporazum u celosti, ovisno o vlastitoj proceni pravičnosti nagodbe. Nadležni sud ispitao je na javnom ročištu i to jesu li optužbe protiv podnosioca osnovane i potkrepljene prima facie dokazima.

Vezano za navodnu povredu čl. 2. Protokola br. 7. prema kojoj I-podnositelj nije imao pravo na žalbu protiv odluke domaćeg suda kojom je prihvaćena nagodba, Sud navodi sledeće: Prema mišljenju Suda, prihvaćajući nagodbu, I-podnositelj se svojevóljno odrekao prava na žalbu.

Sud je zaključio kako je I-podnositelj izjavu o prihvatanju nagodbe dao svojevóljno i svesno. Pri tom gruzijsko tužilaštvo nije niti prisiljavalo I-podnosioca niti mu je davalo lažna obećanja. Dapače, tužilaštvo je osiguralo potrebne mere radi sprečavanja moguće zloupotrebe prava. Isto tako, Sud navodi kako nagodba nije bila protivna javnom interesu. Sledom navedenog, Sud je ustanovio kako nije došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije niti čl. 2. Protokola br. 7.

Vezano za navodnu povredu čl. 6. st. 2. Konvencije

Što se tiče izjave I-podnosioca da su okolnosti njegovog hapšenja dovele do povrede pretpostavke nevinosti, Sud je primetio kako gruzijski guverner u svojoj izjavi o borbi protiv korupcije nije izričito spomenuo I-podnosioca. Isto tako, Sud je zaključio kako snimanje i prenos njegovog hapšenja nije moglo uticati na njegovo pravo na pravično suđenje. Stoga je Sud utvrdio kako nije došlo do povrede čl. 6. st. 2. Konvencije.

Vezano za čl. 1. Protokola br. 1.

Sud je primetio kako su prenos podnosiocovih dionica te ostale isplate koje je izvršio na ime povrata sredstva, bile posledica utvrđivanja njegove krivične odgovornosti. Zakonitost i prikladnost takve sankcije se nisu mogle odvojiti od pitanja je li postupak nagodbe bio pravičan. Sledom navedenog, Sud je ustanovio kako nije došlo do povrede čl. 1. Protokola br. 1.

Vezano za član 34. Konvencije

U odnosu na korespondenciju između podnositeljeve kćeri i gruzijskog tužilaštva, Sud je ustanovio kako neformalna komunikacija između državnog tela i privatne treće osobe nije relevantni faktor koji može uticati na ishod postupka pred Sudom. Međutim, Sud je zaključio kako komunikacija sama po sebi nije bila suprotna obavezi države članice koju predviđa čl. 34. Konvencije. Sud je ustanovio kako namera gruzijskog tužilaštva nije bila uticati na podnositelja da povuče zahtev pred Sudom niti se na bilo koji drugi način mešati u delotvorno iskorištavanje prava na pojedinačni zahtev. Sledom navedenog, Sud je ustvrdio kako Gruzija nije povrijedila prava predviđena čl. 34. Konvencije.⁵

U presudi u predmetu C-266/14 (Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (CC.OO.) v Tyco Integrated Security SL et Tyco Integrated Fire & Security Corporation ServiciosSA) od 10. Septembra 2015. godine

U ovoj odluci Sud je izrekao da vreme putovanja radnika bez stalnog ili uobičajenog mesta rada između mesta njihova boravišta i mesta gde se nalazi prvi odnosno poslednji klijent predstavlja radno vreme.

Društvo Tyco, koje obavlja delatnost ugradnje i održavanja sigurnosnih sustava u većini španskih provincija, tokom 2011. je zatvorilo svoje regionalne urede te je sve svoje radnike preselilo u središnji ured u Madridu. Tehničari zaposleni kod Tyco-a ugrađuju i održavaju sigurnosne uređaje u privatnim kućama te u industrijskim i poslovnim zgradama koje se nalaze na području za koje su nadležni, iako nemaju stalno mesto rada. To područje može obuhvaćati celu provinciju ili njezin deo, a ponekad i više provincija. Svaki od tih radnika ima na raspolaganju službeno vozilo kojim svakoga dana putuje od mesta svojeg boravišta prema različitim mestima rada i kojim se na kraju dana vraća nazad do svog boravišta. Udaljenost između mesta boravišta navedenih radnika i mesta gde moraju obavljati intervenciju može znatno varirati i ponekad biti veća od 100 kilometara, te putovanje može trajati i do tri sata. Svako veče pre radnog dana radnici primaju dnevni raspored u kojemu su navedena različita mesta, unutar područja za koja su nadležni, koja moraju obići tokom narednog dana, kao i vreme dolaska klijentima.

⁵ [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["NATSVLISHVILI I TOGONIDZE protiv GRUZIJE zahtjev br. 9043/05"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-165712"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Tyco ne računa kao deo radnog vremena vreme putovanja radnika između njihova boravišta i klijenta(odnosno dnevno putovanje između mesta njihova boravišta i mesta gdje se nalazi prvi odnosno poslednji klijent koje odredi Tyco), smatrajući da se radi o vremenu odmora. Međutim, prije zatvaranja regionalnih ureda, Tyco je računao dnevno radno vreme svojih radnika počevši od trenutka dolaska radnika u te urede sve do trenutka njihova povratka uveče u navedene urede.

Visoki sud u Španiji pred kojim se vodi postupak stoga pita treba li vreme koje radnici utroše na putovanja na početku i na kraju svakog radnog dana smatrati radnim vremenom u smislu Direktive 2003/88/EZ, prema kojoj je radno vreme definisano kao vremensko razdoblje u kojem radnik radi, stoji na raspolaganju poslodavcu i obavlja svoje poslove i zadatke u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom. Vreme odmora je vremensko razdoblje koje nije radno vreme.

Evropski sud je mišljenja da, u okolnostima u kojima radnici nemaju stalno ili uobičajeno mesto rada, vreme dnevnog putovanja tih radnika između mesta njihova boravišta i mesta gde se nalazi prvi odnosno poslednji klijent predstavlja radno vreme u smislu Direktive. Sud smatra da su putovanja radnika neophodno sredstvo obavljanja tehničkih usluga tih radnika kod njihovih klijenata koje je odredio njihov poslodavac. Prema tome, Sud smatra da su za vreme tih putovanja radnici na raspolaganju poslodavcu. Ustvari, za vreme tih putovanja radnici su podložni uputama svog poslodavca koji može promeniti redosled dolaska klijentima, te poništiti ili dodati termin. Vreme neophodno za putovanje koje se najčešće ne može skratiti radnici ne mogu slobodno koristiti te se posvetiti vlastitim interesima. S obzirom na to da su putovanja karakteristična za radnike koji nemaju stalno ili uobičajeno mesto rada, mesto rada takvih radnika ne može biti suženo na mesto fizičke intervencije tih radnika kod klijenata njihovih poslodavaca. Okolnost da radnici započinju i dovršavaju putovanja s mesta svojih boravišta izravno proizlazi iz odluke njihova poslodavca o ukidanju regionalnih ureda, a ne iz odluke tih radnika. Smatrati da su pristali na izbor svog poslodavca bilo bi protivno cilju zaštite sigurnosti i zdravlja radnika kojemu Direktiva teži te potrebi da se radnicima jamči minimalno vreme odmora.⁶

⁶ <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-266/14>

Presuda Suda (Predmet C-131/12) (Veliko veće) od 13. maja 2014. (zahtev za prethodnu odluku koji je uputio Audiencia Nacional – Španjolska) – Google Spain SL, Google Inc. protiv Agencia de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González

Vremenski ograničeno pohranjivanje informacija indeksiranih od strane pretraživača – Prava na brisanje i blokiranje podataka

U slučaju koji se odnosi na primenu "prava da se bude zaboravljen" (eng. right to be forgotten), Sud pravde Evropske unije u aferi Gugl protiv Španije Case number = C-131/12 (eng. Google vs. Spain) je odlučio da građani imaju pravo da od popularnog internet pretraživača traže da njihovi podaci o ličnosti budu izbrisani iz rezultata pretrage.

Sud je procenio da Gugl prema pravu EU ima status obrađivača podataka o ličnosti. Odluku o sopstvenoj mesnoj nadležnosti, i primeni prava EU koja iz toga proizlazi, Sud je doneo na osnovu činjenice da putem svoje španske filijale, američka kompanija ima uspostavljeno značajno prisustvo i interese na teritoriji EU. Po ovom osnovu, Gugl pripadaju i obaveze koje proističu iz prava EU. U ovom slučaju, u pitanju je pravni okvir kojim se reguliše zaštita privatnosti i podataka o ličnosti.

U predmetu je od Suda pravde EU zatraženo da se izjasni o "pravu da se bude zaboravljen", koje postoji u pravnim sistemima nekih država članica EU i koje pojedincima omogućava da od obrađivača podataka zatraže i dobiju brisanje podataka o ličnosti koji ih se tiču.

Evropska komisija je predložila uvođenje ovog problematičnog pravnog instituta u okviru aktuelne reforme pravnog okvira o zaštiti privatnosti i podataka o ličnosti, koja je počela u 2012. godini.

Prema rezonovanju Suda, Gugl je odgovoran za obradu podataka o ličnosti koji se u vidu rezultata pojavljuju i na internet stranicama trećih lica. Lica o čijim se podacima radi, mogu se u cilju njihovog brisanja obratiti direktno obrađivaču, u ovom slučaju kompaniji Gugl.

U slučaju da njihov zahtev ne bude uzet u obzir, lica imaju mogućnost da kontaktiraju državni organ zadužen za zaštitu privatnosti i podataka o ličnosti.

Posledice odluke

Odluka Suda pravde EU u slučaju Gugl protiv Španije ima dve osnovne posledice po internet pretraživače. Prva posledica je vezana za činjenicu da će se od sada pretraživači smatrati odgovornim za obradu podataka o ličnosti bez obzira na to da li su upućeni u prirodu informacija koje obrađuju ili ne.

Druga posledica se odnosi na obavezu pretraživača interneta da preduzmu odgovarajuće korake i da se pripreme za donošenje konkretnih odluka po osnovu zahteva pojedinaca za brisanje podataka o ličnosti.⁷

⁷ <http://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?pro=&lgrc=en&nat=&oqp=&lg=&dates=&language=en&jur=C,T,F&cit=none,C,CJ,R,2008E,,,,,,,,,true,false,false&num=C-131/12&td=A>.